

Förbannelser

 www.hioa.no/Om-HiOA/SPS/Nyhetsbrev/SPS-Nyhetsbrev-nr.-4-2013/Foerbannelser

Senter for profesjonsstudier Publisert: 27.09.2013 (15.52) Oppdatert: 28.09.2015 (14.42)

SPS-kronikken er skrevet av Torbjörn Friberg, Centrum för professionsstudier (CPS), Malmö högskola.

Vetenskapliga anspråk och mental ohälsa

Formationer av psykiatriska diagnoser och kategorier bygger till stora delar på vetenskapliga anspråk. Med detta följer att det finns en tät koppling mellan forskning och de klassifikationer som refererar till mental ohälsa. Detta är något filosofen Ian Hacking tidigare har visat i sina studier om Fugue och Child abuse. Det senare kontroversiella men ytterst intressanta ämne kom som forskningsförslag från sociologen Dorothy Smith. Så här uttrycker han sin tacksamhet: "Jag visste inte vad jag gav mig in på, fastän hon, både klok och spefull, säkert gjorde det. Mitt tack är blandat med förbannelser." Som läsare kan vi ana att ämnet både är komplext, moraliskt och politiskt minerat område.

Jag har själv i likhet med Hacking beskrivit och analyserat framväxten, etableringen och försvinnandet av utbrändhetsdiagnosen – som en lösning under en svensk problematisk period. Vad som blev tydligt med detta exempel var den opportunist som uppstod bland svenska forskare under slutet av 1990-talet. Allteftersom sjukskrivningarna ökade, gällande mental ohälsa, började många forskare profitera på det samtida socio-kulturella klimatet. Istället för att ställa frågor om utbrändhetsdiagnosens existens försökte de fastställa dessensens; ofta i syfte att söka etablera sig inom det Bourdieuianska akademiska fältet. Att som antropolog gå emot detta essentialistiska antagande var likställt med klara missuppfattningar och rena anklagelser.

Två kunskapstyper

Mot bakgrund av ovanstående exempel vill jag påstå att många forskare i dag reproducerar den samtida sociala kunskap, med tillhörande inneboende moralsystem, i termer av akademiska kunskapsanspråk.

Sociologen Elizabeth Rata har nyligen kommit ut med *The Politics of Knowledge in Education* där hon beskriver skillnaden mellan de båda kunskapstyperna. Med akademisk kunskap avser hon den kunskapstyp som bygger på tvivel och kritik i linje med ett emancipatoriskt upplysningsideal. Det är denna kunskap som stör vardagens allmängiltiga världsuppfattning; den gör det välbekanta till något obekant och att människor kan begreppsliggöra det okända. Denna kunskapstyp strävar bortom de lokala, subjektiva begränsningarna. När det rör den sociala kunskapsformen bygger denna på individuella erfarenheter, common sense, tro och "kultur". Detta, menar Rata, uppmuntrar till en självreflexiv berättelse, utan någon övergripande koppling till den mänskliga naturens erfarenheter, vilket begränsar människor till den subjektiva världen i form av personliga känslor. Den universella akademiska kunskapen, som har fått ge vika för den sociala kunskapen, har möjliggjorts i samband med den relativistiska postmodernismens utbredning som hyllar social konstruktion, i samklang med kulturalismens intåg som hedrar den lokala etniska kulturen. Eftersom ingen kunskapsform kan göra anspråk på universalism leder detta fram till att "allt är tillåtet".

Men, vad har det för betydelse om forskare anammar den sociala kunskapen i samband med studier av mental ohälsa? Mitt svar är att vi går miste om mer övergripande kritiska studier som kan visa på den historiska framväxten och samtida användande av diagnoser. Vi går miste om att lära oss mer om den reciproka interaktionen mellan sjukdomskategorier och mänskligt beteende, som Hacking upplyst oss om.

Nya sociala beteendemönster

Vad skulle vi kunna tänka oss för samtida exempel – vad gäller kopplingarna mellan social kunskap, sjukdomsklassifikation och politisk strategi – för att utveckla vår förståelse av interaktiva kategorier? I samtal med antropologen Aje Carlbom fick jag svar på min fråga. Han menar nämligen att "Islamofobi" skulle kunna

fungera som ett intressant studieobjekt för att, på ett historiskt och etnografiskt sätt, förstå det komplexa förhållandet. Detta speciellt med tanke på att "fobi" är en psykiatrisk term som finns i ICD10, sorterad under diagnoskod F40. Härtill borde det vara intressant att förstå förhållandet mellan de forskare som fungerade som konsulter till muslimska organisationer under 1990-talet, i samband med författandet av betydelsefulla politiska dokument. Denna typ av studie skulle härmed kunna fungera som ett "fönster", varigenom vi kan betrakta sociologen Frank Furedis "terapeutiska samhälle".

Ämnet är emellertid moraliskt och politiskt "hett", vilket gör att de flesta undviker det. Att som forskare försöka reda ut förhållanden mellan social kunskap, klassifikation och politik i samband med Islamofobi förefaller, helt enkelt, uppfattas hota den egna individuella karriären inom akademien. Med detta följer att vi i dag kan förstå akademien alltmer som en integrerad del av marknad och politik. Inte längre fungerar den i enlighet med det Humboldtska idealet, där forskarna strävar efter "sanning" i linje med ett emancipatoriskt och demokratiskt modernt projekt. I vår post-moderna tid förefaller det snarare som om många forskare endast reproducerar den sociala kunskap som återfinns i vår samtid. Vi producerar mer text, för att mäta oss mot det system som tilldelar ekonomiska resurser, samt fungerar som nyttiga politiska problemlösare, samtidigt som vi förstår allt mindre om framväxten av nya mänskliga beteenden.

Mot denna bakgrund vill jag uppmana forskare att fundera över: Hur ser relationen ut mellan social kunskapsproduktion, sjukdomsklassifikation och politiska särintressen vad gäller människors (ab)normala sociala beteende? Frågan må vara sammankopplad med "förbannelser", som Hacking uttryckt det, men detta bör inte uppfattas vara ett hinder i den vetenskapliga kunskapsproduktionen.

Senter for profesjonsstudier **Publisert:** 27.09.2013 (15.52) **Oppdatert:** 28.09.2015 (14.42)